

Мястото на конклузива в евиденциалната глаголна категория на съвременния български език

Михаела Москова, СУ „Св. Климент Охридски“

По проект „Еволюция на граматическия строеж на българския и руския език в съпоставителен план: корпусен подход и формални граматика“, договор N ДНТС/Русия 02/2, 14.06.2018 г., Фонд „Научни изследвания“, МОН, Р България.

Подходи към дефинирането на категорията *евиденциалност* в съвременния български език

- **Ю. Трифонов:** основава се на отношението възприетост – невъзприетост на действието
- **Л. Андрейчин:** начини на изказване и основание за изказването
- **Г. Герджиков:** инвариантното значение на категорията „модус на изказването на действието“ е маркиране на степента на ангажираност на говорещия с достоверността на изказването.

Обект, предмет, задачи

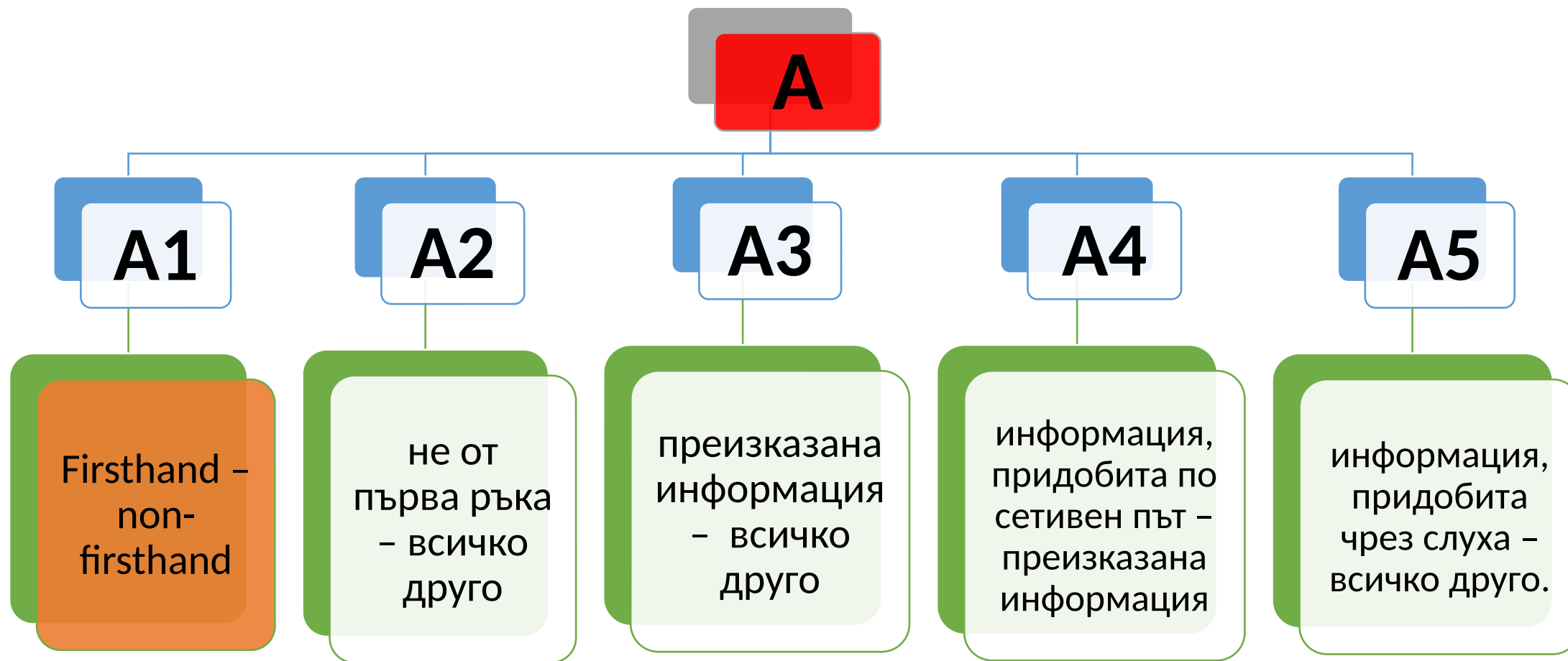
- **Обект:** евиденциалната глаголна категория в съвременния българския език
- **Предмет:** конклузивът в съвременния българския език
- **Задачи:** да се представят различни гледни точки на изследователите с цел да се възприеме конкретна позиция по отношение на мястото на конклузива в евиденциалната глаголна категория на съвременния български език.

Семантика и организация на категорията евиденциалност

- Евиденциалността в типологически план
  - Класификация на езиците, които притежават граматикализирана евиденциална категория според А. Айхенвалд – изследователката предлага подялба на евиденциалните системи на езиците, представени в изследването, на такива с избор между две, три, четири, пет или повече евиденциални грамемии.

Семантика и организация на категорията евиденциалност -2

Езици, които в рамките на евиденциалната категория противопоставят два члена

Категорията евиденциалност в българското езикознание

- В българското езикознание към определянето на инвариантното значение на категорията евиденциалност като посочване на източника на информацията се придържат в своите трудове Руселина Ницолова и Екатерина Търпоманова.
- Р. Ницолова приема, че евиденциалността, разбирана като означаване на „когнитивни състояния на говорещия, свързани с получаване на предаваната информация от определен източник и нейното класифициране“ (Ницолова **ГОДИНА: СТРАНИЦА**), е член на хиперкатегория *характеристика на предаваната информация*, наред с адмиратива и модалността.
- По отношение на вътрешната организация на категорията Р. Ницолова посочва, че тя се състои от четири члена – един неопосредстван и три опосредствани.

Категорията евиденциалност в българското езикознание –2

- Герджиков изтъква като инвариантен за категорията признака **ангажираност на говорещия с достоверността на изказването.**

Модус на изказване на действието	Преизказност	Субективност
удостоверителен	-	-
умозаключителен	-	+
преизказан	+	-
недоверчив	+	+

Отношенията между евиденциалността и модалността

Евиденциалността е независима от модалността	Двете категории частично се припокриват	Евиденциалността се присъединява към средствата за изразяване на епистемична модалност	Съществува надредна категория, която включва евиденциалността , разбирана като източник на информация, и епистемичната модалност , включваща епистемична възможност, вероятност и сигурност
Айхенвалд	Ауера, Плунгян, Ницолова	Герджиков	Бойе

Възприетата позиция към категорията евиденциалност

	Индикатив	Ренаратив	Конклузив	Дубитатив
Сегашно време	ходи	ходел	ходел е	бил ходел
Имперфект	ходеше			
Аорист	ходи	ходил	ходил е	бил ходил
Перфект	е ходил	бил ходил	бил е ходил	-
Плусквамперфект	беше ходил			
Бъдеще време	ще ходи	щял да ходи	щял е да ходи	щял бил да ходи
Бъдеще време в миналото	щеше да ходи			
Бъдеще предварително	ще е ходил	щял да е ходил	щял е да е ходил	щял бил да е ходил
Бъдеще предварително в миналото	щеше да е ходил			

Семантика и форми на конклузива в българския език

- Семантика на конклузива – общоприети разбирания
  - в основата на конклузива лежи умозаклучение, което говорещият прави на основата на факти, на които не е бил пряк свидетел, но които са оставили следи или последствия; собствен опит; общоприети истини; логически операции
  - до голяма степен общоприето е виждането, че конклузивът представлява средство за изразяване на епистемична модалност, която служи за маркиране на позицията на говорещия както по отношение на реалността на фактите, така и по отношение на достоверността на собственото изказване с оглед на начина, по който са придобити знанията за него.

Семантика и форми на конклузива в българския език – 2

- **Позицията на Р. Ницолова**

- силно и слабо знание
- умозаклучителна и неумозаклучителна употреба

- **Позицията на Г. Герджиков**

- информацията, съдържаща се в изказването, е резултат от извод, обобщение, заключение, т.е. тя е собствена, субективна и опосредствана
- значението на конклузива не се свежда само до умозаклучение, а също извод, обобщение, заключение, умозаклучение
- конклузивът има употреби в плана на миналото както при несвидетелска, така и при свидетелска позиция на говорещия, а употребите му в плана на неминалото (напр. в сегашно и бъдеще време) са най-вече адмиративни поради комбинирането на значението на тези времена и на конклузива.

Формообразуване

- Конклузивните форми са омонимични с ренаративните в 1 и 2 л. ед. и мн.ч. – интегрален признак опосредстваност на информацията, наследен от онова състояние на категорията, когато е съществувал само един опосредстван (косвен) модус, т.е. преди разграничаването на конклузива и ренаратива като отделни модуси (Г. Герджиков)
- В 3 л. ед. и мн.ч. се различават по наличието на глагола *съм* в конклузивните форми.

Проблеми в парадигмата на конклузива

- Омонимия на
формите на индикативните директни и индиректни времена –
бидетерминанти.
- Съвпадение на формите на конклузивния аорист
и индикативния префект – **бипартиципанти.**

Разликата в мненията за обхвата на темпоралната парадигма на конклузива

- Съществуващите разлики в мненията за обхвата на темпоралната парадигма на конклузива се дължат на спецификата, която се поражда от комбинирането на семантиката на конклузива и на значенията на сегашно и бъдеще време.
- Според Р. Ницолова конклузивът изразява умозаклучение, което, разбирано в логически план, може да се извърши само въз основа на факти от миналото, и в този смисъл конклузивът не може да образува форми за сегашно и бъдеще време.
- Според Г. Герджиков, ако фактът, който става основание за възникване на умозаклучението, принадлежи на плана на сегашното или бъдещето, то тогава могат да бъдат конструирани конклузивни употреби в тези две времена. Спецификата на взаимодействието между конклузива и значението на сегашно и бъдеще време води в почти всички случаи до адмиративни употреби на конклузива в сегашно и в бъдеще време. Например:
- *Да не искаш да закараш тия неща на Земята? - Да не би това да е целта ти? - Ти **си владеел** и интелектуална реч! - Чуй, ако... - Абе ти никога ли не млъкваш?*

Примерът е от Българския национален корпус.

Обобщение

- Конклузивът е грамема от четиричленната евиденциална категория, чиято семантика може да се дефинира като маркиране на степента на ангажираност на говорещия с достоверността на предаваната информация.
- Независимо от различията в гледната точка на изследователите към организацията на категорията евиденциалност, единно е виждането, че конклузивът носи модална семантика и е средство за оценяване на предаваната информация.
- В тази работа се приема, че макар редки, поради специфичната интрапарадигматична комбинация между признаците на конклузива и сегашно и бъдеще време, употреби на конклузивни форми в плана на неминалото съществуват. Те, както посочва и Герджиков, са основно „преносни или съдържат елемент на преносност“.

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!